

Szczegółowy opis procedury badawczej, której celem jest przetestowanie funkcjonowania projektowanego w Polsce zintegrowanego systemu kwalifikacji na przykładzie włączania do PRK kwalifikacji częściowych oferowanych w szkoleniach Pearsona.

Założenia badania

Projekt pod nazwą „Poziom 5 – brakujące ogniwo? cz.2.” realizowany w partnerstwie Fundacji rektorów Polskich oraz firmy PEARSON stanowi kontynuację zrealizowanego w 2013 roku projektu „Piąty poziom krajowych ram kwalifikacji”. Jego celem było wstępne rozpoznanie zasadności i możliwości wprowadzenia do systemu polskiego szkolnictwa wyższego piątego poziomu Europejskiej i Polskiej Ramy Kwalifikacji. Wyniki tego rozpoznania przedstawione zostały w publikacji *Poziom 5 – brakujące ogniwo?* (Chmielecka, Trawińska-Konador, 2014).

W projekcie realizowanym obecnie sformułowano dwa główne zadania, mające na celu kontynuowanie zagadnień związanych z możliwością włączenia do polskiego zintegrowanego systemu kwalifikacji pełnych oraz częściowych spełniających wymogi 5 poziomu PRK:

Zadanie 1: przetestowanie funkcjonowania projektowanego w Polsce zintegrowanego systemu kwalifikacji na przykładzie włączania do PRK kwalifikacji częściowych oferowanych w szkoleniach Pearsona.

Zadanie 2: Opracowanie przykładowych programów kształcenia na 5 poziomie przez trzy wybrane uczelnie.

W ramach zadania pierwszego eksperci Instytutu Badań Edukacyjnych (Katarzyna Trawińska-Konador i Andrzej Żurawski) zaprojektowali badanie polegające na analizie trzech, niezależnie od siebie wybranych kwalifikacji z systemu brytyjskiego, oferowanych przez firmę Pearson, dla których określony zostanie poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji. Do analiz wybrane zostały te kwalifikacje, co do których spodziewany jest poziom 5 PRK, tj. te, dla których określono poziom 5 ERK.

W brytyjskim systemie kwalifikacji poziom tożsamy piątemu poziomowi Europejskiej Ramy Kwalifikacji określa się następującym dyplomem:

- BTEC Higher National Diploma (poz. 5 QCF)
- BTEC Higher National Certificate (poz. 4 QCF)
- Foundation degree (poz. 5 QCF))
- National Vocational Qualifications (NVQ), poz. 4 i 5 QCF

Pearson nadaje kwalifikacje BTEC oraz NVQ, aczkolwiek zbiór tych drugich na poziomach 4 i 5 jest stosunkowo wąski.

Dodatkowym kryterium wyboru kwalifikacji z systemu brytyjskiego była możliwość wskazania ich polskich odpowiedników, bądź innych doświadczeń, które można wykorzystać w trakcie analizy. W szczególności, w projekcie KRK stworzono 45 wzorcowych opisów kwalifikacji, dla których określono poziom od 2 do 7. Wśród nich dla pięciu określono poziom 5. Ponadto, stworzono pięć pilotażowych projektów sektorowych ram kwalifikacji, które z definicji mają służyć do porównywania poziomów kwalifikacji w obrębie jednego sektora. Takie ramy stworzone zostały w następujących branżach: sport, turystyka, bankowość, IT oraz telekomunikacja.

Biorąc pod uwagę powyższe dwa czynniki do analizy wybrane zostały następujące kwalifikacje:

- Edexcel Level 4 BTEC Certificate for Teaching in the Lifelong Learning Sector
- Pearson BTEC Level 4 HNC Diploma in Travel and Tourism Management (QCF)
- Pearson BTEC Level 4 HNC in Sport and Exercise Sciences

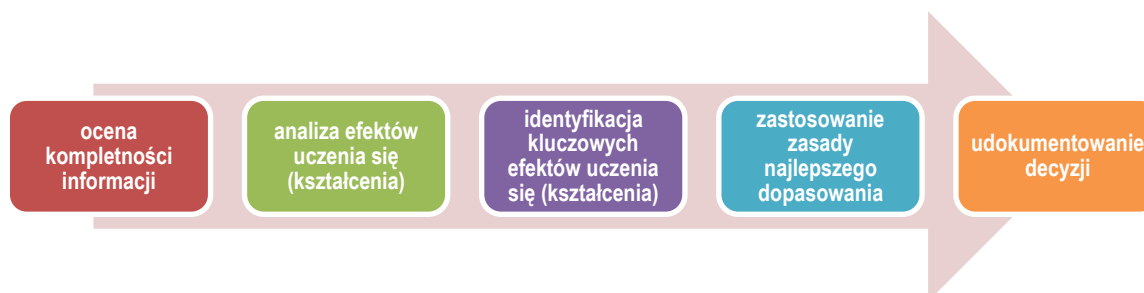
W oparciu o przeprowadzoną analizę, każdej z powyższych kwalifikacji określony zostanie poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji. Do jego określania wykorzystana zostanie metoda wypracowana w projekcie systemowym „Opracowanie założeń merytorycznych i instytucjonalnych wdrażania Krajowych Ram Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie”, opisana szczegółowo w publikacji *Propozycja metody określania poziomu kwalifikacji* (Ziewiec-Skokowska, 2014) oraz pomocniczo wyniki innych analiz przeprowadzonych w projekcie KRK w IBE.

Prace nad metodą przypisywania poziomu do kwalifikacji były prowadzone w Instytucie Badań Edukacyjnych w dwóch etapach. Pierwszy z nich realizowano w okresie od marca do września 2012 roku we współpracy z czterema zespołami branżowymi. W wyniku tych prac sformułowana została wstępna propozycja metody określania poziomu kwalifikacji. Drugi etap – zapoczątkowany w październiku 2012 roku i zakończony we wrześniu 2013 roku – miał na celu zweryfikowanie zaproponowanej wstępnej metody i na jej podstawie wstępne przypisanie poziomów PRK do kwalifikacji. W wyniku prac drugiego etapu określono poziom dla 413 kwalifikacji. Analizy prowadzone były we współpracy z 14 zespołami specjalistów, skupiającymi osoby posiadające wiedzę o kwalifikacjach powiązanych z następującymi działami gospodarki:

1. Budownictwo
2. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
3. Energetyka
4. IT i elektronika
5. Zarządzanie i administracja
6. Turystyka i gastronomia
7. Przemysł drzewny, papierniczy i poligrafia
8. Przemysł chemiczny i ceramiczny
9. Rolniczo-leśny z ochroną środowiska
10. Logistyka i transport
11. Przemysł elektromaszynowy
12. Kultura i usługi osobiste
13. Przemysł odzieżowy
14. Górnictwo i metalurgia

W efekcie współpracy z zespołami konsultacyjnymi proces określania poziomu dla kwalifikacji zamknięto w pięciu etapach (por. Rysunek 1). Wskazano na mocne powiązanie między poszczególnymi etapami i znaczenie każdego z nich w procesie decyzji o nadaniu poziomu PRK kwalifikacji.

Rysunek 1. Pięć etapów określania poziomu kwalifikacji

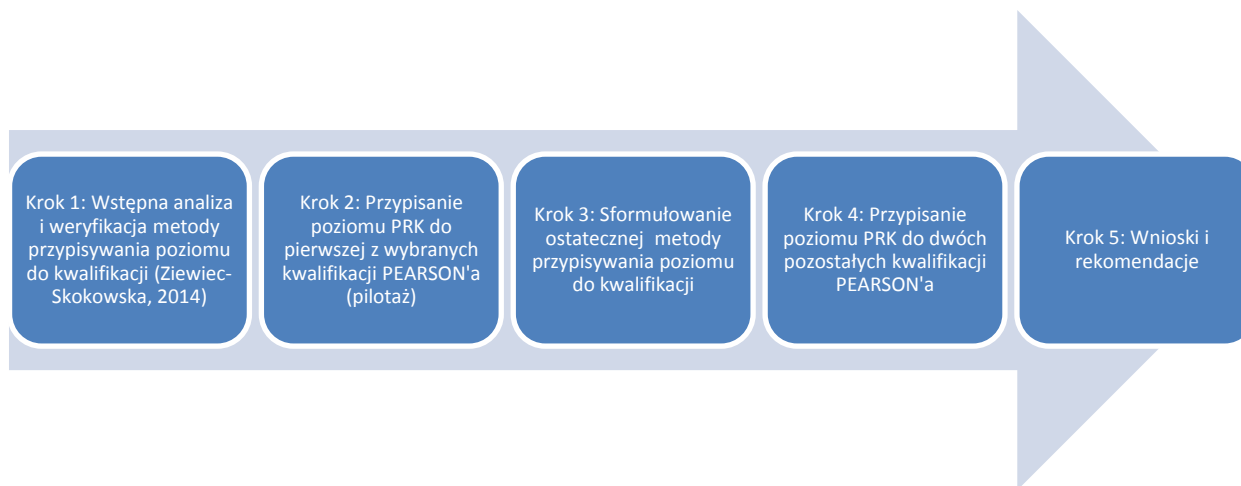

Źródło: Ziewiec-Skokowska (2014)

Kolejne kroki realizacji badania

W badaniu zaprojektowanym w ramach projektu „Poziom 5 – brakujące ogniwo? cz.2.”, podjęta zostanie próba wykorzystania powyższej metody do określenia (zweryfikowania) poziomu wybranych kwalifikacji brytyjskich w odniesieniu do PRK. Wstępna analiza opracowanej w IBE metody wskazała na konieczność modyfikacji niektórych jej aspektów, wynikającą ze specyfiki podejmowanego badania, tj. analizy kwalifikacji pochodzącej z odmiennego systemu kwalifikacji. Wstępna modyfikacja metody wypracowanej w IBE poddana zostanie kolejnej weryfikacji w trakcie próby przypisania poziomu PRK do jednej z trzech wybranych do badania kwalifikacji firmy PEARSON. Próba ta będzie stanowić pilotaż podjętej na wstępie i koniecznej zdaniem autorów badania modyfikacji. Zakłada się, że w wyniku pilotażowego przypisania pierwszej kwalifikacji, metoda przypisywania zostanie zmodyfikowana powtórnie. W kolejnym kroku przeprowadzony zostanie proces przypisania dwóch kolejnych wybranych uprzednio kwalifikacji. Ostatni krok polegać będzie na sformułowaniu wniosków oraz rekomendacji dotyczących metody przypisywania poziomu kwalifikacjom spoza polskiego systemu kwalifikacji oraz wniosków dotyczących możliwości włączenia kwalifikacji cząstkowych z poziomu 5. ERK do polskiego zintegrowanego systemu kwalifikacji.

Rysunek 2. 5 kroków realizacji badania

Krok 1: Wstępna analiza i weryfikacja metody przypisywania poziomu do kwalifikacji (Ziewiec-Skokowska, 2014)

Poniżej przedstawione zostały poszczególne etapy metody określania poziomu kwalifikacji wypracowane w trakcie prac w IBE opatrzone komentarzem wynikającym z ich analizy na potrzeby niniejszego badania.

Metoda określania poziomu kwalifikacji (Ziewiec-Skokowska, 2014)	Analiza metody na potrzeby określenia poziomu PRK dla kwalifikacji PEARSON
<p>Etap 1: Ocena kompletności informacji o kwalifikacji Szczególnie istotne i pomocne przy określaniu poziomu kwalifikacji są informacje takie jak:</p>	<p>Analiza dokumentacji : Czy informacje o kwalifikacji zawarte w materiałach udostępnionych przez firmę PEARSON są wystarczające na potrzeby określenia poziomu PRK?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jakich informacji brakuje? - Czy istnieje możliwość uzyskania materiałów pogłębionych? - Czy istnieje dostęp do materiałów prezentujących metodę przypisywania poziomu do kwalifikacji w systemie brytyjskim?
<p>(1.1) typowe zadania zawodowe, do których ma być przygotowana osoba posiadająca kwalifikację</p>	<p>Opisy kwalifikacji oferowanych przez Pearsona nie zawierają informacji na ten temat. W procedurze określania poziomów PRK, typowe zadania zawodowe stanowiły wyłącznie punkt odniesienia, mający na celu ułatwienie zrozumienia procesu ekspertom branżowym. Dlatego wydaje się zasadne pominięcie tego kroku w badaniu</p>
<p>(1.2) kwalifikacje, które posiadają podobne efekty uczenia się i mają już określony poziom w krajowej ramie</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Jakie inne kwalifikacje w systemie brytyjskim posiadają podobne efekty uczenia się i określony ten sam poziom lub sąsiadujący? - Czy w trakcie prac w IBE określono poziom dla

	<p>kwalifikacji z systemu polskiego o zbliżonych efektach uczenia się?</p> <p>- Czy kluczowe efekty uczenia się kwalifikacji poddawanej procesowi nadania jej poziomu wskazują na jedną z pięciu branż dla których w ramach prac w IBE stworzono sektorową ramę kwalifikacji?</p>
(1.3) kryteria weryfikowania efektów uczenia się i metody ich walidacji (jaka instytucja, za pomocą jakich metod i w jakich warunkach sprawdza uzyskanie przez osobę uczącą się wymaganych efektów i jakie stosuje kryteria)	<p>- Czy informacja o kryteriach weryfikowania efektów uczenia się i metodach ich walidacji jest pełna?</p> <p>- Czy sformułowane kryteria i metody są zgodne z założeniami dot. procesu walidacji sformułowanymi w projekcie KRK, tj. z założeniami ZSK?</p>
Etap 2: Analiza efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji i opracowanie tabeli zgodności	
(2.1) <u>tabela zgodności</u> – zestawienie wszystkich efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji z najlepiej im odpowiadającymi zapisami w charakterystykach opisu poziomów PRK; Zaleca się korzystanie z charakterystyk szczegółowych, typowych dla: 1) kształcenia ogólnego, 2) kształcenia i szkolenia zawodowego, 3) szkolnictwa wyższego; charakterystyki uniwersalne mogą służyć jako dodatkowy, pomocniczy punkt odniesienia;	<p>- zestawienie efektów uczenia się należy oprzeć na charakterystykach szczegółowych typowych dla:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kształcenia i szkolenia zawodowego, 2) szkolnictwa wyższego 3) SRK (jeśli istnieje) <p>- Czy pod uwagę powinny być wzięte także charakterystyki poziomów ERK, tj. czy powinny zostać uwzględnione jako element analizy?</p>
(2.2) <u>metoda best fit</u> – zasada najlepszego dopasowania, tj. szukania takiego składnika opisu poziomu krajowej ramy, który danemu efektowi uczenia się odpowiada lepiej niż pozostałe;	Dokonana zostanie weryfikacja kwalifikacji określonej w systemie brytyjskim na poziomie 5. z wymaganiami tego poziomu wynikającymi z zapisów PRK/SRK;
Etap 3: Wybór kluczowych efektów uczenia się	Wybór kluczowych efektów uczenia się możliwy jest gdy proces przypisywania poziomu do kwalifikacji przeprowadzany jest przez specjalistów z branży posiadających szeroką wiedzę na temat danej kwalifikacji i branży w ramach której funkcjonuje; kluczowe efekty zaczynają mieć znaczenie, gdy patrzenie na poszczególne składniki nie daje jasnej odpowiedzi; z obu powyższych względów eksperci IBE etap ten traktują jako fakultatywny;
(3.1) Wybór kluczowych efektów uczenia się na podstawie kategorii efektów uczenia się (wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne)	NIE
(3.2) Wybór kluczowych efektów uczenia się na podstawie zestawów (jednostek) efektów uczenia się	NIE
Etap 4: Określenie poziomu kwalifikacji	Etap ten zostanie włączony do etapu 3.

Etap 5: Udokumentowanie decyzji o poziomie PRK kwalifikacji Decyzja o poziomie PRK kwalifikacji powinna być udokumentowana.	
(5.1) dokumentacja dostarcza informacji, które są brane pod uwagę w czasie określania poziomu analizowanej kwalifikacji	TAK
(5.2) dokumentacja dostarcza uzasadnienia i wyjaśnienia, dlaczego dany poziom jest najodpowiedniejszy dla analizowanej kwalifikacji, tj. opisanie zgodności <u>kluczowych</u> efektów uczenia się ze składnikami opisów poziomu, który został przypisany kwalifikacji;	Tabela zgodności w oparciu o analizę <u>wszystkich</u> efektów uczenia się;

Krok 2: Przypisanie poziomu PRK do pierwszej z wybranych kwalifikacji PEARSON'a (pilotaż)

Zgodnie z zaprojektowanym harmonogramem procesu badawczego, drugim krokiem w procesie badawczym było przypisanie poziomu PRK pierwszej z trzech kwalifikacji Pearsona wybranej do badania, tj. BTEC Level 4 HNC Diploma in Sport.

Proces przypisywania nastąpił w oparciu o wstępnie zanalizowaną i zweryfikowaną metodę przypisywania poziomu do kwalifikacji (Ziewiec-Skokowska, 2014).

Wstępnie zweryfikowana metoda określania poziomu kwalifikacji (Ziewiec-Skokowska, 2014)	Kwalifikacja: Pearson BTEC Level 4 HNC in Sport and Exercise Sciences (QCF)"
Etap 1: Ocena kompletności informacji o kwalifikacji Szczególnie istotne i pomocne przy określaniu poziomu kwalifikacji są informacje takie jak:	Informacje pozyskane z dokumentacji dostępnej dla tej kwalifikacji na stronie www.pearson.com okazały się wystarczające na potrzeby niniejszego badania.
(1.1) kwalifikacje, które posiadają podobne efekty uczenia się i mają już określony poziom w krajowej ramie	Przedstawiona przez Pearsona specyfikacja dla sportu zawiera opisy 45 zestawów efektów uczenia się. Z zestawów tych zbudować można 8 niezależnych kwalifikacji. ¹ Część zestawów powtarza się w różnych kwalifikacjach. Np.

¹ Pearson BTEC Level 4 HNC Diploma in Sport and Exercise Sciences (QCF)
 Pearson BTEC Level 5 HND Diploma in Sport and Exercise Sciences (QCF)
 Pearson BTEC Level 4 HNC Diploma in Sport (Health, Fitness and Exercise) (QCF)
 Pearson BTEC Level 5 HND Diploma in Sport (Health, Fitness and Exercise) (QCF)
 Pearson BTEC Level 4 HNC Diploma in Sport (Coaching and Sports Development) (QCF)
 Pearson BTEC Level 5 HND Diploma in Sport (Coaching and Sports Development) (QCF)
 Pearson BTEC Level 4 HNC Diploma in Sport (Leisure Management) (QCF)
 Pearson BTEC Level 5 HND Diploma in Sport (Leisure Management) (QCF)

	<p>zestaw pierwszy jest obowiązkowy dla czterech kwalifikacji a opcjonalny dla trzech.</p> <p>Podczas pilotażowego procesu określenia poziomów Polskiej Ramy Kwalifikacji nie brano pod uwagę kwalifikacji z sektora sportu. Punktem odniesienia jest natomiast kwalifikacja „Trener klasy mistrzowskiej”, wykorzystana do wzorcowego opisu kwalifikacji.</p> <p>W ramach prac pilotażowych, prowadzonych przez Instytut Badań Edukacyjnych powstała sektorowa rama kwalifikacji dla sektora sportu (SRKS). Zakres tematyczny kwalifikacji „HNC Diploma in Sport and Exercise Sciences” mieści się w granicach wskazanych przez tzw. wyznaczniki sektorowe SRKS, a tym samym może być odnoszona do tej ramy sektorowej.</p>
(1.2) kryteria weryfikowania efektów uczenia się i metody ich walidacji (jaka instytucja, za pomocą jakich metod i w jakich warunkach sprawdza uzyskanie przez osobę uczącą się wymaganych efektów i jakie stosuje kryteria)	Informacje o kryteriach są wystarczające dla procesu określania poziomu.
Etap 2: Analiza efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji i opracowanie tabeli zgodności	
(2.1) <u>tabela zgodności</u> – zestawienie wszystkich efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji z najlepiej im odpowiadającymi zapisami w charakterystykach opisu poziomów PRK; Zaleca się korzystanie z charakterystyk szczegółowych, typowych dla: 1) kształcenia ogólnego, 2) kształcenia i szkolenia zawodowego, 3) szkolnictwa wyższego; charakterystyki uniwersalne mogą służyć jako dodatkowy, pomocniczy punkt odniesienia;	<p>Dla określenia poziomu niniejszej kwalifikacji wykorzystano charakterystyki drugiego stopnia PRK.</p> <p>Dla zdecydowanej większości efektów uczenia się można wskazać jeden konkretny odpowiadający mu składnik opisu poziomu kwalifikacji. W niektórych przypadkach jednoznaczne określenie nie jest możliwe, efekt pasuje do kilku składników, co zostało zaznaczone w tabeli w załączniku nr 2. W każdym niejednoznacznym przypadku składniki były na jednym poziomie PRK.</p> <p>SRK w rozumieniu polskiego systemu kwalifikacji ma stanowić narzędzie pomocnicze, wykorzystywane w sytuacji, w której charakterystyki typowe są zbyt ogólne by jednoznacznie wskazać poziom. Zestawy efektów uczenia się kwalifikacji oferowanych przez Pearsona są formułowane w stosunkowo ogólny sposób i wykorzystanie charakterystyk drugiego stopnia w celu przypisania poziomu było wystarczające. Dla kilku efektów uczenia się kontrolnie porównano określenie poziomu charakterystyk drugiego stopnia i SRK co nie zmieniło pierwotnego wskazania poziomu.</p>
(2.2) <u>metoda best fit</u> – zasada najlepszego	Dla zdecydowanej większości efektów uczenia

dopasowania, tj. szukania takiego składnika opisu poziomu krajowej ramy, który danemu efektowi uczenia się odpowiada lepiej niż pozostałe;	się omawianej kwalifikacji określony został <u>poziom 5</u> . W takim przypadku wykorzystywanie metody <i>best fit</i> uznano za zbędne. Wyjątkiem jest zestaw 3, <i>Research methods for sport and exercise sciences</i> , gdzie dla części efektów wskazano poziom 5 a dla części poziom 6. W tym przypadku zastosowano metodę <i>best fit</i> i dowiodła ona swojej użyteczności.
Etap 3: Wybór kluczowych efektów uczenia się i określenie poziomu kwalifikacji	Kwalifikacje Pearsona składają się z kilku lub kilkunastu zestawów efektów uczenia się. Zestawy te dzielą się na obligatoryjne (mandatory) oraz na opcjonalne (optional). W toku prac obligatoryjne zestawy zostały uznane za zestawy kluczowe jako że stanowią one niezbędną podstawę dla realizacji kolejnych zestawów. Na podstawie przeprowadzonych analiz zespół ekspertów określił dla tej kwalifikacji <u>poziom 5</u> Polskiej Ramy Kwalifikacji.
(3.3) Wybór kluczowych efektów uczenia się <u>na podstawie zestawów (jednostek) efektów uczenia się</u>	Zgodnie z przedstawioną wyżej zasadą efekty uczenia się tworzące dany kluczowy zestaw zostały uznane za kluczowe efekty uczenia się.
Etap 5: Udokumentowanie decyzji o poziomie PRK kwalifikacji Decyzja o poziomie PRK kwalifikacji powinna być udokumentowana.	Zgodnie z rekomendacjami sformułowanymi w oparciu o zebrane w IBE doświadczenia związane z procesem określania poziomu PRK dla kwalifikacji, decyzja o poziomie kwalifikacji została udokumentowana. Przegląd dokumentacji dotyczącej niniejszej kwalifikacji przedstawia Załącznik 1 , zaś procedurę określenia poziomu Załącznik 2 .
(5.1) dokumentacja dostarcza informacji, które są brane pod uwagę w czasie określania poziomu analizowanej kwalifikacji	Załącznik nr 1
(5.2) dokumentacja dostarcza uzasadnienia i wyjaśnienia, dlaczego dany poziom jest najodpowiedniejszy dla analizowanej kwalifikacji, tj. opisanie zgodności <u>kluczowych</u> efektów uczenia się ze składnikami opisów poziomu, który został przypisany kwalifikacji;	Załącznik nr 2

Krok 3: Sformułowanie ostatecznej metody przypisywania poziomu do kwalifikacji

Wnioski dotyczące wstępnie zweryfikowanej metody po przeprowadzonym pilotażowym przypisaniu pierwszej kwalifikacji:

Pilotażowe określenie poziomu PRK dla kwalifikacji Pearson BTEC Level 4 HNC Diploma in Sport and Exercise Sciences, dowodzi, że metoda opisana w Ziewiec-Skokowska (2014), może być

wykorzystywana także do określania poziomów kwalifikacji zagranicznych. Co więcej, metoda ta nie wymaga wprowadzania istotnych zmian. W szczególności, w mocy pozostaje ogólna zasada, nakazująca dopasowanie poszczególnych efektów uczenia się do pojedynczych składników opisu. Pewne różnice względem ostatecznej wersji metody określania poziomu PRK, opisanej w niniejszym rozdziale, opierają się głównie na innym rozłożeniu niektórych akcentów, na przykład ze zmarginalizowanej roli podziału efektów uczenia się na kluczowe i opcjonalne.

Krok 4: Przypisanie poziomu PRK do dwóch pozostałych kwalifikacji PEARSON'a

Podobnie, jak w przypadku kwalifikacji dla sportu (HNC Diploma in Sport and Exercise Sciences), dokumentacja dla dwóch pozostałych kwalifikacji jest wystarczająco bogata, by móc dokonać określenia poziomu Polskiej Ramy Kwalifikacji. Zawiera ona wszystkie kluczowe elementy, tj. zestawy efektów uczenia się, wraz ze szczegółowym opisaniem poszczególnych, tworzących je efektów uczenia się, kluczowe (obligatoryjne) zestawy efektów uczenia się, kryteria weryfikacji poszczególnych efektów, jak również informacje dodatkowe, takie jak informacje o podobnych kwalifikacjach. W przypadku kwalifikacji turystycznych, za punkt odniesienia służyły również kwalifikacje opisane podczas pilotażowego określania poziomów, takich jak: T.7 Prowadzenie działalności turystycznej na obszarach wiejskich, T.8. Prowadzenie gospodarstwa agroturystycznego, T.12. Obsługa gości w obiekcie świadczącym usługi hotelarskie, itp.

Dla obu tych kwalifikacji przeprowadzono analizy, szczegółowo opisane w poprzednim kroku. Zgodnie z nimi, dla obu tych kwalifikacji wskazano poziom 5 Polskiej Ramy Kwalifikacji. Określenie poziomów kwalifikacji turystycznej oraz LLL, wraz z tabelami *best fit*, zostało szczegółowo opisane w załącznikach 3 i 4.

Krok 5: Wstępne wnioski i rekomendacje

1. Przeprowadzone podczas analiz prace jednoznacznie dowodzą, iż określanie poziomu PRK dla kwalifikacji międzynarodowym (w tym konkretnym przypadku, oferowanych przez firmę Pearson, jest możliwe do dokonania). Różnice w sposobie formułowania efektów uczenia się okazały się minimalne i nieznaczące, zaś różnice wynikające z korzystania z opisów w dwóch różnych językach są wtórne i niezaburzające efektów postępowania.
2. Kwalifikacjom Pearsona z poziomem 4 lub 5 QCF (tożsamym z poziomem 5 ERK) wskazano również 5 poziom w wyniku przypisania ich bezpośrednio do PRK. Świadczy to o tym, że zarówno PRK, jak i QCF są odniesione do ERK w symetryczny sposób, a porównywanie kwalifikacji z polskiego i brytyjskiego systemu jest możliwe i czytelne.
3. Metoda określania poziomu PRK w polskim zintegrowanym systemie kwalifikacji (opisana w Ziewiec-Skokowska, 2014), wydaje się uniwersalna i możliwa do wykorzystania dla innych kwalifikacji spoza polskiego systemu kwalifikacji.
4. W procesie dopasowywania efektów uczenia się do odpowiednich składników opisu poziomu kwalifikacji korzystano zarówno z charakterystyk ogólnych jak i zawodowych.
5. Kwalifikacje Pearsona z założenia mają stosunkowo zawodowy charakter. Fakt że nieco ponad połowa efektów uczenia się została odniesiona do charakterystyk ogólnych

(charakterystyki 5 poziomu, która nie jest typowa dla kształcenia zawodowego oraz w sporadycznych przypadkach do charakterystyki poziomu 6 typowej dla szkolnictwa wyższego), świadczy o tym, że w kwalifikacjach tych niezbędne jest podbudowanie komponentu czysto zawodowego ogólnym wykształceniem. Fakt ten może dowodzić słuszności założenia, że kwalifikacje z poziomu 5 mogą stać się elementem systemu szkolnictwa wyższego.

Bibliografia

Chłoń-Domińczak A., Chmielecka E., Kraśniewski A., Sławiński S. (2015), *Polska Rama Kwalifikacji. Projekt*, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych

Chmielecka E., Trawińska-Konador K. (2014), *Poziom 5 – brakujące ogniwo?*, Warszawa: Fundacja Rektorów Polskich

Edexcel (2008), *Edexcel Level 4 BTEC Certificate for Teaching in the Lifelong Learning Sector. Guidance and units*, Publications Code BA020486

Pearson (2015a), *Sport and Sport and Exercise Sciences. Specification*, ISBN 978 1 446 92577 5

Pearson (2015b), *Travel and Tourism Management. Specification*, ISBN 978 1 446 92573 7

Ziewiec-Skokowska G., Tomaszuk A., Pierwieniecka R., Stęchły W. (2014), *Propozycja metody określania poziomu kwalifikacji. Rezultaty współpracy z konsultacyjnymi zespołami branżowymi*, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych